

”וראית אותה ונאספת אל עמך”

[פרשת פנחס, שנת תשס”ז – נכתב ע”י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע”י תלמידו, אך טרם הגיחה]

”ויאמר ה' אל משה, עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל. וראית אותה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך. כאשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם”. (במדבר כז, יב-יד).

פשט הדברים נראה שיש כאן מדת עונש או נקמה נגד משה. ה' אומר לו לפני מיתתו שיעלה להר. יראה בעיניו את הארץ ודוקא לשם לא ייכנס. האם ה' רצה לגרום לו מצוקה נפשית? כאדם האומר ”תראה מה שהפסדת, ותתמקמק מצערך”?

מצאנו ביטוי משונה זה בעוד כמה מקומות.

- א. ”עלה אל הר העברים הזה הר נבו... וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחוזתה”. (דברים לב, מט).
- ב. ושוב: ”כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא”. (דברים לב, נב).
- ג. ”ויראהו ה' את כל הארץ”. (דברים לד, א).
- ד. ”הראיתך בעיניך, ושמה לא תעבור”. (דברים לד, ד).

וכבר בתחילת תחנונו של משה שהקב"ה ימחול לו על חטאו, גם משה רבינו ייחד דיבורו על זה. ה. ”אעברה נא וראה את הארץ הטובה”. (פרשת ואתחנן, דברים ג, כה). כלומר נוסף על ”אעברה” בקש בנפרד גם על ”ויראה”.

מה הענין בראייה בפני עצמה? כמו כן אנו צריכים לתרץ ביטוי מוזר זה גם לענין השליחה. כאשר עדת מרגלים ודור המדבר קלקלו ואמרו רע על ארץ ישראל, העניש אותם הקב"ה: ”כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וכו' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם, וכל מנאצי לא יראה!” (במדבר יד, כא-כג). לכאורה היה די לומר להם שלא יבואו. משום מה לפרט ולהדגיש במיוחד ”אם יראו” ואח”כ ”לא יראה”?

צריך עיון, מה יועיל ומה יתן למשה רבנו ”לראות” את הארץ, אם איננו יכול לעבור בה ברגליו?

ענה על כך הגאון ר' עקיבא יהוסף שלזינגר (מחבר ”לב העברי”) בספרו ”תורת יחיאל” (על פרשת ואתחנן, פסקא יב): ”הענין דכמה בני אדם שיושבים בארץ ישראל ואין רואים כלל ארץ ישראל בעיניהם, כי סגר מהם פנימיות דארץ ישראל. ככתוב בזהר הקדוש (ח"א דף עג ע"א) 'זכו, ארץ ישראל. לא זכו, ארץ כנען'. ולזה צריך סייעתא דשמיא שיקלוט אותו ארץ ישראל, שיזכה להבחין ולשבוע מטובה הרוחני. וכו' וכאן 'וראה בעיניך' כענין 'ולבי ראה הרבה חכמה' (קהלת א, טז), זכה וראה, אע"פ שהיה בחו"ל, להשגת פנימיות ארץ ישראל" עכ"ל.

על ידי ראייתו של משה רבנו את הארץ, בטרם מותו, הבין והשכיל בקדושתה וסגולותיה. נתעוררה בו התרגשות נפשית לראות טופוגרפיות שונות ומגוונות.

”את ארץ הגלעד, [ההרר], / ואת ארץ אפרים ומנשה, / ואת כל ארץ יהודה [המדבר] עד היס האחרון [השפלה והשרון, ואנשי החוף העוסקים במסחר בינלאומי, או בדיג] / ואת הנגב [ערבה] / ואת הככר בקעת הירדן. [פרדסים ותמרים]. ואז ראה שיש בארץ מכל טוב. כל אקלים המתאים לכל סוג יבול חקלאי יחודי, ומתאים לארחות חייהם השונים של אוכלוסיות שונות. וְנָה מִשֶׁה נַחַת, הִרִי ”קִרִית מֶלֶךְ רֵב”.

ואפשר כי גם בזמננו, כל מקום שהאדם הולך בארץ הקודש ומביט שם ביופיה ובנופיה, ומתבונן בענין קדושתה, האדם הזה מקבל התעלות וקדושה. וזה פירוש הפסוק: "חזה ציון קרית מועדנו, עיניך תראינה ירושלים נוה שאנן" וכו'. (ישעיה לג, כ).

ובאמת האדם מתקשר נפשית אל דבר שמתבונן בו בעיניו.

- מצאנו שהרואה בריה נאה, או אדם יפה תואר ונהנה מהראייה, חייב לברך "ברוך אתה ה' וכו' שככה לו בעולמו". לעומת זאת אם רואה אדם שנפצע ונעשה בעל מום מכאיב, ומצטער עליו, חייב לברך "ברוך וכו' דיין האמת" (שוי"ע או"ח סי' רכה סעיף ט). מעיר "מגן אברהם" ובעקבותיו "משנה ברורה" שם, שאם מדובר בראיית גוי, בין בריה נאה ובין בריה שמצטער על ליקוי שלו, "אין להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו". (משנ"ב סי"ק לג). מקורו במסכת מגילה. (כח ע"א).
- כמו כן אסור להסתכל בפני אדם רשע (שם) אבל ראייה בעלמא בלי הסתכלות בעיון, מותרת. ומה טעם הדבר? אפשר כי הנפש נקשרת במה שהאדם מסתכל בו. אמרו הקדמונים "העיניים הם שערים וחלונות לבית הנפש". כך כתב מהר"ל: "כי אם יביט בו, יהיו עיניו מתחברים אל הרע, ולכך אסור להסתכל ברשע" (י"תיבות עולם", הצדק, פ"ג).
- הוא הדין אסור להסתכל בפרצופו של אדם בשעה שכועס (זהר ח"ב דף קפב ע"ב). ו"כף החיים" (על יורה דעה סי' קטז סי"ק רב) המשיך איסור זה להסתכלות בפניו של אדם משוגע או עצוב.

ולענין הטובה, ידענו כי יש מעלה לבוא ולהסתכל בפרצופיהם של אנשים חכמים. (חגיגה ה ע"ב). ונכלל בזה "לקבל פני רבו" בחג. המחשבות מתרכזות במה שהעיניים מביטות בו. ולכן כאשר ה' חנן את משה אמר לו כי אמנם לא יזכה להכנס ברגליו לארץ הקודש, אבל לכל הפחות יזכה ללטף במבטיו כל פינה בארץ ה', צפון ודרום, מערב ומזרח. ושמוח משה גם על קשר מסויים ומוגבל זה. והוא הדין להיפך, המרגלים ודור המדבר, כל כך כעס ה' על מרידתם שנשבע שלא די שלא ייכנסו בה, אלא גם לא יראוה מעבר לגבול. והיה בזה עונש קיצוני.

לכן מן הראוי לפרסם, עד שאדם מארצנו הולך לתייר בשוייץ לראות את הרי האלפים, או בארה"ב לראות מפלי מי ניאגרה, נשאל אותו: "סנוב! האם כבר ראית את המכתש בנגב? האם כבר ראית פינות נוי בגליל?" וגם מי שכבר ראה עשר פעמים, הנהנה מארצו מעוניין לראות שוב ושוב. כמו אותה אים המחזיקה תמונת בנה [אפילו הוא כבר מבוגר ונשוי] צמודה אליה, ומפעם לפעם שולפת התמונה כדי ליהנות שוב בהבטתה בתמונה. אהבת ארצנו אינה באה על שביעתה. אלא נהנים בראייתה שוב ושוב.